

1. Sadovi sovraštva

Ustanovitelj Opus Dei –
življenjepis sv. Jožefmarija
Escrivája.

24. Avg. 2018

[↗ Nazaj na kazalo](#)

Razmere, ki so zaznamovale življenje na španskih tleh v letih državljanske vojne, od 1936 do 1939, so tako tragične, da je za ustrezno tolmačenje dogodkov tega obdobja potrebno vsaj določeno vnaprejšnje poznavanje političnega ozadja, v

katerem se odvijajo. Znotraj tega okvira zgodovinskih okoliščin izstopa z veličino svojega junaštva, pa tudi ponižnosti, lik ustanovitelja Opus Dei. Vendar bi obravnavanje, ki bi obšlo zgodovinsko resničnost, napravilo doseg in pomen njegovega ravnanja za nekaj nerazumljivega; zlasti če upoštevamo, da je bil eden ključnih dejavnikov španske tragedije verskega značaja.

Državljanskih vojn v španski zgodovini ni manjkalo, vendar je za tisto, ki se je začela leta 1936, posebej značilno, da se je takrat po državi razbesnelo eno izmed najostrejših in najbolj krvavih verskih preganjanj v dvajsetih stoletjih krščanstva.^[1] V kratkem razdobju nekaj mesecev je mučeniško kri prelilo dvanajst škofov ter več kot šest tisoč duhovnikov in redovnikov. Že samo ta podatek – presunljiv, surov in stvaren – meče na prizorišče mračno luč. In prav malo verjetno je, da bi bralec mogel pošteno in v polnosti

njihovega pomena doumeti ustanoviteljeva dejanja, če bi teh dogodkov ne upošteval. Po drugi strani pa se mu bo tudi duhovnikovo obnašanje zdelo nekoliko nerazumljivo, če se vnaprej ne poglobi v krščansko srž nagibov, ki so ga vodili k temu, da je krivcem odpuščal iz vsega srca, zadoščeval Gospodu za storjene zločine in se iz zgodovine učil lekcij za prihodnost.

Julija 1936 je po vsej državi, v mestih in na podeželju, brez izjeme vladala silna napetost, ki so ji botrovale socialne zahteve, zlom narodnega gospodarstva, nezaupanje v vladno delovanje ter zatrte regionalistične težnje. Vse to sredi nenehnih stavk, lakote, neredov in hujskanja revolucionarnih agitatorjev, ki so ščuvali ljudske množice in dajali povod za protirevolucionarna gibanja, naklonjena uporabi sile. Oblast se je na robu zloma opotekala od trenja med ekstremizmi, medtem

pa je vojaška zarota pripravljala državni udar, da bi znova vzpostavila temelje avtoritete, ki jo je izgubila republika. Kako je lahko prišlo do takšne skrajnosti?^[2]__

Razlogov ne gre iskati izključno v preteklosti, v državljanskih vojnah 19. stoletja, v zgodovinskem zamujanju pri vzpostavljanju demokratičnih načel v političnih institucijah,^[3]__ prav tako pa krivde ne moremo pripisovati zgolj bojevitemu španskemu značaju. Ko je leta 1931 padla monarhija in je bila uvedena republika, je polovica Španije njen prihod pozdravila z radostjo in upanjem. Pričenjala se je nova doba, ki bi lahko popravila napake in ukoreninila demokratično, pravično in reprezentativno oblast. Toda že od postavitve začasne vlade za obdobje pripravljanja nove ustave so voditelji in poslanci ustavodajne skupščine novemu režimu pogosto vtisnili pečat radikalnega sloga, težko

sprejemljivega za dobršen del
Špancev.^[4]___

Zgodovina druge španske republike v času, ki sega od njene vzpostavitve leta 1931 do začetka državljanske vojne leta 1936, je nadvse burna. Zlahka razločimo tri obdobja: najprej je ustavodajni proces, kateremu sledita dve leti korenitih reform, povezanih s Cerkvijo, z vojsko, šolstvom ter regionalnimi, agrarnimi in delavskimi vprašanji.^[5]___

Nezadovoljstvo, povzročeno z vladnimi ukrepi, je privedlo do manjšinskega in slabo organiziranega vojaškega upora monarhične usmeritve, ki je propadel v Sevilji poleti 1932. To ni bil prvi niti edini poskus za preusmeritev toka dogodkov s silo. Špansko politično življenje, že sicer prepojeno z radikalnostjo, je postajalo vse bolj nasilno. Nato pridejo splošne volitve novembra 1933 in zbor poslancev zamenja

politično barvo. Prejšnjo večino, ki so jo predstavljali socialisti in levi republikanci, nadomesti nova, ki jo sestavljajo: CEDA (*Confederación Española de Derechas Autónomas*, Španska konfederacija avtonomnih desnih skupin) ter Radikalna, Liberalnodemokratska in Kmečka stranka.^[6] Predstavniki stranke CEDA, najštevilčnejše znotraj nove večine, ki so sprejemali načelo indiferentnosti glede oblike vladanja – monarhije ali republike –, so se opredeljevali kot konservativci in zaščitniki katoliških idealov. Naslednje dveletje, 1934–1935, zaznamuje politika, ki si prizadeva popraviti skrajnosti predhodnega obdobja. Tudi to novo etapo se je poskušalo presekati z uporabo sile, ki je bila tokrat bolj udarna, bolje pripravljena in večjega obsega kot leta 1932: šlo je za levičarski revolucionarni poskus v letu 1934, ki je v Madridu in Kataloniji spodletel, uspel pa v Asturiji, kjer je izbruhnila

krvava revolucija,^[7] zaradi katere je morala ukrepati vojska, da bi jo obvladala in znova vzpostavila ustavni red.^[8]

Od revolucije oktobra 1934 dalje se je pospešeno krepila razklanost celotnega naroda. Desne in leve skupine so se nagnile proti političnim skrajnostim brez možnosti za dogovor. Ker torej ni bilo razumevanja med zmernimi pripadniki enega in drugega tabora, ni bilo mogoče zaustaviti odločnega korakanja v smeri spopada izven demokratičnih okvirov.

Februarja 1936 so se na splošne volitve podale desne in leve politične sile (slednje zedinjene v okviru programa Ljudske fronte), pri čemer so številni člani enega in drugega bloka bolj kot demokratično oblast iskali politično moč, s katero bi sovražnika dokončno potolkli. Leve sile so s tesno večino zmagale na

volitvah, ki žal niso pripomogle k pomiritvi duhov. Nasprotno, ob vedno bolj razdeljeni levici se je razbesnelost političnih nasprotnikov stopnjevala, dokler ni države pahnila v brezupen nered. Sožitje je bilo uničeno.^[9]—

Sovraštvo med nasprotniki ni bilo zgolj politično. Njegove korenine je moč zaslediti v burnem procesu, ki poteka skozi celotno 19. stoletje in progresivnemu liberalizmu zoperstavlja konservativni tradicionalizem. Temu bi bilo treba dodati upiranje mnogih kapitalistov in posestnikov do reševanja nujnih problemov delavske pravičnosti, kar je zaostriło stare družbene napetosti, medtem pa je demagoška propaganda ščuvala k oboroženemu boju proletariata. Kvas sovraštva je prodrł v dušo državljanov ter jo utopil v zamerah in nasilju. Drugi neposredni vzrok za spopad so bile napake, ki so jih storile

republikanske vlade. Na primer Azañeve reforme, ki so v glavnem vplivale na vojsko in Cerkev. Prva izmed teh dveh institucij je bila po nepotrebnem ponižana s tem, ko so bili mnogi vojaki izločeni iz republikanske pobude in potisnjeni pred skušnjo zarotništva in prevratništva. Kar zadeva Cerkev, so globoko laicistični ukrepi bili odraz sektaške ideologije brez upoštevanja, da so večino prebivalstva sestavljali prakticirajoči katoličani.^[10] Nadaljnje težave, med katere spada nekaj primerov podkupovanja državnikov drugega dveletja, članov Radikalne stranke, pomanjkanje socialne občutljivosti oziroma čuta za priložnost v drugih, splošni radikalizem v evropski politiki tistih let ter kriza demokracij, so še nadalje pripomogle k izgubi ugleda vladajoče oblasti ter so nasilneže potrdile pri njihovem obračanju k skrajnemu in usodnemu izhodu.^[11]

Nazadnje je bil sprožen še detonator, hud dogodek, ki je izzval odločitev nekaterih, ki so oklevali,^[12] ter dejstvo, da so dosegli soglasje karlisti in vodja vstaje, general Mola: to je bil umor Joséja Calva Sotela, enega izmed monarhičnih voditeljev parlamentarne opozicije, 13. julija 1936. Izvršila ga je republiška policija kot represalijo za nedavni umor poročnika mestne straže Joséja Castilla. V nekaj dneh je izbruhnil upor.^[13]

Prve sile, ki so se uprle, so bile vojaške garnizije na afriških ozemljih,^[14] in sicer 17. julija zvečer. Vojaška zarota za vlado ni bila presenečenje, je pa ta verjela, da lahko upor zaduši, saj so bili ključni vojaški položaji v rokah njej naklonjenih generalov. Štiriindvajset ur pozneje je bilo stanje precej zmedeno, saj so se nekatere vojaške enote pridruževale upornikom, leve stranke in delavske sindikalne

organizacije pa so medtem od vlade zahtevale, naj oboroži ljudske milice.
[15]

V kritični noči z 18. na 19. julij je predsednik republike iskal začasne rešitve za nastali položaj. Na čelo vlade, ki jo je dotlej vodil Casares Quiroga, je bil postavljen Martínez Barrio z zmernejšimi ministri, kar naj bi pritegnilo generale z enakimi težnjami. Nova vlada je bila tako kot prejšnja takoj deležna pritiskov s strani delavskih strank in sindikatov, naj oboroži socialistične in komunistične milice.^[16] Oblasti so oboroževanje pripadnikov sindikatov zavračale, vendar je že 19. julija zjutraj po Madridu hodilo na tisoče delavcev, oboroženih s puškami, ki so jih nekaj ur predtem dobili v nekaterih vojašnicah. V vojašnici »Cuartel de la Montaña« pa so oficirji kljub prejetim ukazom trdovratno zavračali izročitev orožja iz

tamkajšnjega skladišča
revolucionarnim milicam.

* * *

V nedeljo, 19. julija, je oče skupaj s svojimi delal v novem Študentskem domu Ferraz 16. Z balkonov so lahko opazovali naraščajoče vrvenje orožnikov in radovednežev pred hišo. Na tistem delu Ulice Ferraz na nasprotni strani ceste ni bilo stavb, temveč nepozidan predel s pogledom na ploščad pred vojašnico »Cuartel de la Montaña«, ki jo je od študentskega doma ločilo kakih dvesto korakov.^[17] V poznih popoldanskih urah je bilo vse do tja slišati hrušč ljudskih milic, ki so z dvignjenimi pestmi ter z orožjem in zastavami v rokah krožile po središču prestolnice. Okrog desetih zvečer je oče tiste, ki so živeli pri svojih družinah v Madridu, poslal domov in jim naročil, naj mu ob prihodu telefonirajo, zato da bi bil

miren.^[18] Isidoro Zorzano in José María González Barredo sta tisto noč ostala z njim.^[19]

Medtem je vojašnica za svojimi visokimi zidovi ostala zaprta v grozeči tihoti. Ponoči se je presledkoma zaslišalo nenadno streljanje. Kakor hitro se je zdanilo, je bilo v okolici zaznati, da se nekaj dogaja. Začele so se priprave na zavzetje vojašnice, predtem pa močno obstreljevanje s topovi. Obleganci so odgovarjali s puškami in mitraljezi.^[20] Zgrešene krogle so se odbijale od fasade študentskega doma in cepile balkone na trske, zaradi česar se je oče skupaj s svojimi moral zateči v klet. Sredi dopoldneva se je zgodil napad. Ploščad pred vojašnico je bila posejana s trupli. Pripadniki milic, ki so množično vdrli v vojašnico, so iz nje prihajali oboroženi s puškami, v kričanju in razgretosti.

Oče, ki je že več mesecev poslušal ***o ubijanju duhovnikov in redovnic, o požigih in napadih in strahotah,***^[21] je uvidel, da je napočil trenutek, ko bi nošenje talarja pomenilo skušati božjo previdnost. Bolj kot neprevidno bi to bilo izzivalno. Pustil je torej talar v svoji sobi in si oblekel moder delovni kombinezon, ki so ga v tistih dneh nosili pri hišnih popravilih.^[22] Bilo je že čez poldan, ko so se oče, Isidoro in José María González Barredo v molitvi obrnili k Devici Mariji, se priporočili angelom varuhom ter vsak posebej odšli ven skozi zadnja vrata. V naglici si je duhovnik pozabil pokriti glavo, katere široka tonzura je že na daleč razkrivala njegovo duhovništvo. Takšen je šel skozi skupine milic, ki mu razvnete spričo nedavnega spopada niso posvečale niti najmanjše pozornosti.

Prispel je v stanovanje svoje matere, ki je živela nedaleč od študentskega

doma. Telefoniral je Juanu Jiménezu Vargasu ter se prepričal, da so vsi njegovi otroci živi in zdravi. Duhovnik, ki se je prvičkrat znašel brez brevirja, ker ga je pustil v študentskem domu, je imel časa na pretek. Prižgal je radio. Še vedno je bilo slišati zmedene in zaskrbljujoče novice, noč pa je obetala, da bo dolga in vroča. Molil je rožni venec za rožnim vencem. Stanovanje je bilo v zgornjem nadstropju neke hiše na Ulici Doctor Cárceles, na skrajno nasprotnem koncu glede na njeno križišče z Ulico Ferraz. Na strehah in terasah je bilo slišati nagle korake borcev revolucionarnih milic, ki so preganjali ostrostrelce.

Jožefmariju je prišlo na misel, da bi začel s pisanjem dnevnika – v jedrnatem telegrafskem slogu, ker mu ni bilo do zgodbic. V ponedeljek, 20. julija, je napravil prvi zapis o tistem dnevu:

Ponedeljek, 20. – Zaskrbljenost zaradi vseh, zlasti zaradi Ricarda. – Molili smo k sveti Devici Mariji in k varuhom. – Okrog enih se pokrižam in prvi stopim ven. – Prispem v stanovanje svoje matere. – Po telefonu govorim s Juanom. – Radijske novice. – Vsi so dobro prispeli. – Težka noč, vročina. – Trije deli rožnega venca. – Brez brevirja. – Milice na strešni terasi.^[23]

V strnjenih potezah nam razkriva vtise svoje duše ob tistih dogodkih in skrb zaradi usode svojih otrok, še posebej zaradi Ricarda Fernández Vallespína, ki ga je vse to presenetilo v Valenciji. Tisti ponedeljek, 20. julija, je Jožefmarija daroval mašo v študentskem domu, nesluteč, da bo naslednjič lahko maševal šele čez dolgo časa. Po tonu zapisov v tem kratkem dnevniku, ki ni segel dlje od sobote, 25. julija, vemo, kje so bile njegove misli in njegovo srce: **Torek, 21. – Brez maše. Sreda, 22. – Brez**

maševanja. Četrtek, 23. – Duhovna obhajila. Brez maše! Petek, 24. – Brez maše!

V četrtek je v hiši našel misal in iz pobožnosti začel dnevno brati **suhe maše**. (Ponavljal je obred svete maše ter pozorno in pobožno prebiral vse liturgične molitve razen posvetilnih besed, ker ni imel kruha in vina. Ko je prišel do obhajanja, je zmolil duhovno obhajilo.)^[24]—

Tisti teden je bil vznemirljiv. Vsa Španija je doživljala trenutke tragične negotovosti. Ni si bilo lahko ustvariti slike o situaciji v državi. Na nobeno tiskano ali radijsko informacijo se ni bilo mogoče zanesti. Jožefmarija je telefoniral na pogrebni zavod, ki je stal nasproti Sv. Elizabete. Na ta način je v torek izvedel, da so cerkev zažgali. Ob tej novici ga je nenadoma prešinil spomin na dogodek izpred štirih ali petih let, ko se je nekega dne pri

izhodu iz Sv. Elizabete njegovega
uma polastil božji namig, da bo tista
cerkev požgana.^[25] Na žalost
Samostan sv. Elizabete pri tem
pustošenju ni bil izjema; tudi druge
cerkve po Madridu so že gorele,
ostale pa so bile zaplenjene, sodeč po
informacijah, ki jih je z ulice prinesel
Juan Jiménez Vargas. V zabeležki s
srede, 22. julija, je mogoče prebrati:
Pravijo, da zapirajo duhovnike.

Brez posebnega naprezanja in s
svežim spominom na prizore v
vojašnici »Cuartel de la Montaña«
pred očmi je Jožefmarija v mislih
doživljal nevarnosti, ki so pretile
Gospodovim služabnikom. Še isti
teden se je, kakor da bi bili plat
zvona, začel neizprosen lov na
duhovnike in redovnike, da bi jih
pahnili v ječo ali odvedli v
mučeništvo. Župnišča in samostani
so ostali prazni.^[26] Ni mu preostala
druga rešitev kot skrivanje. V
stanovanjih pod domom gospe

Dolores sta se kot pribežnika skrivala neka redovnica in neki avguštinec.^[27]

Jožefmarija je podvojil molitev in zadoščevanje, kot povzema z eno vrstico v svojem dnevniku: ***Molitev: Gospod, Devica Marija, sv. Jožef, varuhi, Jakob.***

Med iskanjem po stanovanju je našel rimski molitvenik, s pomočjo katerega je lahko molil oficij za rajne. Vsa družina je začela devetdnevnicu k Pilarski Mariji. In medtem ko je pritiskala strašna vročina, se je Jožefmarija podal v asketski boj z žejo: ***Ne bom pil vode*** [kot žrtev] ***za vse, zlasti za naše***, je zapisal v sredo. Tisto, s čimer se oče ni sprijaznil, je bilo pomanjkanje novic o njegovih otrocih. Naročil je torej, naj Juan pošlje nekaj dopisnic v Valencijo, da bi pomiril Ricarda Fernándeza Vallespína in Rafaela Calva Sererja ter poizvedel o njiju.

Jožefmarija se je hotel preseliti nazaj v Ferraz, vendar mu je Juan, ki je vsak dan hodil od svojega doma do stanovanja gospe Dolores, predložil nevarnost, ki bi se ji izpostavil, saj bi moral priti skozi številne kontrole revolucionarjev. Prav tako pa ni mogel delati, saj je imel papirje in dokumente v zvezi z Delom shranjene v kovčku, tam, v stanovanju na Ulici Doctor Carceles, vendar so bili pod ključem, tega pa je pustil v Študentskem domu Ferraz. V četrtek sta se Juan in Isidoro ponudila, da gresta v študentski dom, ter sta očetu prinesla ključe, listnico in osebno izkaznico, ki je bila njegov edini osebni dokument.^[28] Duhovnik je bil pripravljen, da se poda v neznano, če bi moral naglo zapustiti stanovanje svoje matere. Da ga ne bi prepoznali, si je pustil rasti brke.

Prišla je sobota, 25. julij, zadnji dan zapiskov v dnevniku. Niti republikanska vlada niti uporniki še

niso vedeli, na katero stran se bo nagnila tehnika. Usoda je bila negotova. Pogreznjen v nerazrešljiv spor, pri čemer je bilo državno ozemlje muhasto razkosano in porazdeljeno med sovražni sili, se je narod opotekal na pragu državljanske vojne. Tudi duh slehernega Španca je bil bojevito in čustveno razklan.

Radio Madrid je bil nenehna toča novic, s katerimi je vlada postregla javnosti in naznanjala propad vojaške vstaje, predajo upornikov, bombardiranje in uničenje vseh, ki bi se upirali zmagovitim republikanskim silam. Da bi misli svoje matere preusmeril proč od katastrof in nesreč, jo je skušal razvedriti z igranjem kart ali pa ji je dal poslušati Radio Sevilja.^[29] Govor, ki ga je imel general Queipo de Llano, v katerem je oznanjal skorajšnji prihod uporniških sil v Madrid, je bil kaplja optimizma, četudi zavajajoča.

^[30] V tistih dneh še niso razmišljali o državljanski vojni, marveč o vojaškem udaru in o zadušitvi revolucionarnih kalí.

V soboto, 25. julija zjutraj, je Juan ravno stopil v vežo študentskega doma, da bi poiskal neke papirje, ko je v stanovanje vdrla patrulja anarhistov, med katerimi sta bila tudi voznik in kuhar prejšnjega lastnika hiše, grofa del Reala. Borci najbrž niso vedeli, kdo so bili novi najemniki. Preiskali so stanovanje. V sobi, kjer je bil nastanjen oče, so našli talar, klobuk in še druge predmete, kot na primer nekaj spokornih pasov in okrvavljenih bičev, ki so kričali o tem, da je tam živel duhovnik. Na vprašanja preiskovalcev je Juan odgovarjal, kakor je pač vedel in znal, z nejasnimi besedami, da bi se rešil iz zadrege, ter jim pojasnjeval, da so te stvari last nekih študentov medicine (že prej so v študijski sobi opazili nekaj lobanj in skeletov), da je

lastnik neki tujec in da kaplan tja običajno ni prihajal.^[31]___

Brez nadaljnjih poizvedovanj so stavbo razglasili za zaplenjeno v imenu CNT-ja (*Confederación Nacional del Trabajo*, Nacionalna konfederacija dela, anarhistični sindikat), posadili Juana v avtomobil in se odpeljali na dom njegove družine, da bi tam nadaljevali z registrom. To je obetalo še večjo nevarnost kot v prostorih akademije, saj je Juan v svoji spalnici v kovčku imel kartoteko z naslovi študentov, ki so obiskovali študentski dom, in druge dokumente, katerih posedovanje je bilo enakovredno smrtni obsodbi.^[32]___ Preiskovanje stanovanja je bilo natančno, vendar pripadniki milice nerazložljivo niso prišli do kovčka, ki je ostal skrit za vrati omare, potem ko so jo odprli. Kakorkoli že, na koncu so Juana povabili, naj gre z njimi. Kar je v žargonu terorja pomenilo, da ga

bodo »peljali na sprehod« oziroma, povedano z drugimi besedami, da ga bodo odvedli na ustrelitev. To je bilo takrat na dnevnem redu in vključeno v pooblastila patrulj. Tedaj je vmes dramatično posegla mati, in ne da bi vedeli zakaj, si je vodja anarhistov s pištolo v roki nenadoma premislil ter pojasnil: »Mi ne ubijamo. Ubijajo socialisti. Tole,« je dejal in pokazal na pištolo, »nosimo samo za preventivo ... Naj ostane!«^[33]

Tistega večera sta se Juan in Álvaro del Portillo pogovarjala o dogodkih zadnjih dni ter se spraševala, kako se bo vse to končalo. »Če zmaga komunistična revolucija,« sta si govorila, »tukaj ne bo mogoče nadaljevati in bomo morali pripraviti načrt za študentski dom v tujini.«^[34] Oba sta zelo jasno pred očmi imela svojo zavezanost, da nadaljujeta z uresničevanjem Dela, če bi ostali brez ustanovitelja. Tako eden kot drugi je v sebi potrjeval tisto znano

misel: **Božje delo prihaja izpolnit božjo Voljo. Zato bodite globoko prepričani, da si nebo prizadeva za njegovo uresničenje.**^[35] Opirajoč se na tako preprosto logiko, sta ohranjala trdno in zaupajoče prepričanje, da se očetu ne bo zgodilo nič.^[36] Dejansko so vsi člani Dela v letih verskega preganjanja večkrat čudežno – oziroma, če naj povemo drugače, na neverjeten in nerazložljiv način – ušli iz rok svojih preganjalcev.

Jožefmarija je poleg ustanovnih milosti imel dobro človeško lastnost, ki mu je že dalj časa omogočala soočanje s težkimi zgodovinskimi razmerami, tako da je z drznostjo in naravnostjo vršil apostolske dejavnosti svojega poslanstva. Gospod je temu mlademu duhovniku nedvomno podelil notranji mir in celo nepojmljiv telesni pogum, sodeč po okoliščinah, v katerih je opravljal svojo službo. Kot nekaj izrednega in

kot potrditev tega daru omenja v svojih katarinah enega izmed nadvse redkih trenutkov, ko strahu ni zmogel obvladati. Bil je to, kot pravi, **fiziološki, otroški strah, ko sem bil ponoči v temni cerkvi**. To se je zgodilo leta 1930 v Zavodu za bolne. **Neumen strah**, vendar strah, ki ga ni mogel premagati in ki mu je onemogočal, da bi se približal tabernaklju. Toda **nekega večera**, piše, **sem ob povratku z akademije imel notranji vzgib: »Pojdi brez strahu, odslej te ne bo več strah.« Ne gre za to, da bi te besede slišal. Zaznal sem jih, te ali pa zelo podobne; zagotovo pa takšno sporočilo. Šel sem v temno cerkev. Svetila je samo luč ob tabernaklju. Vse do tabernaklja. S čelom sem se naslonil na oltar. Nikdar več nisem občutil strahu.**^[37]—

Osvobojen korenine strahu, strasti, ki izkrivlja presojanje in voljo, se je Jožefmarija odtlej mogel popolnoma

predati svojim dejavnostim, vendar ne brez izpostavljenosti zasmehovanju, žalitvam in obmetavanju s kamenjem. Podoba tega duhovnika, zavitega v duhovniško suknjo, je bila precej znana po nekaterih predmestjih in neposeljenih predelih madridskega obrobja, kamor je hodil obiskovat bolnike in poučevat verouk. Na vsak način je Jožefmarija potreboval dobršno mero drznosti in poguma, da je še naprej vršil svoja duhovniška opravila, kakor da se ulično vzdušje ne bi spremenilo.

Četudi je bil prost tovrstnega strahu, ki ohromi delovanje, je moral v mesecih po uvedbi republike premagati tudi sovraštvo, na katero je naletel vsepovsod. ***Moj Bog!*** se je spraševal, ***zakaj to sovraštvo do tvojih?***^[38] Vedri pogled duhovnika, ki je napravil sklep, da bo z zdravamarijami ***kamnaltiste***, ki bodo zoper njega izrekli surovosti

in nespodobnosti – tako da na sovraštvo odgovarja z ljubeznijo –, je prečistil njegova čustva. Prej ga je to spravljalo v ogorčenje. ***Sedaj, kadar slišim tiste neplemenite besede, mi srce vzdrhti,***^[39] je zapisano v neki katarini septembra 1931.

Istega leta, nekaj tednov pozneje, je v sebi utrdil duhovniški sklep, ki se ga je držal vse do konca svojih dni: ***Jaz moram govoriti samo o Bogu.***^[40] A ker je bil postavljen v božji načrt, ki ga je moral izpolniti sredi sveta, je Jožefmarija molče trpel ob vsakodnevnih uličnih trenjih. Potopljen v družbeno stvarnost, onkraj in mimo političnih ideologij, je ustanovitelj od leta 1931 do 1936 vršil svoje poslanstvo, obdan z ozračjem nevihte in naraščajočega sovraštva. Usojeno mu je bilo živeti v sosledju dramatičnih okoliščin in zdelo se je, da bodo zdaj zdaj privedle do izbruha strašnih krivic. Bilo je, kakor da bi se vsa država ob

eksploziji tega mržnje polnega soda smodnika, v katerega se je spremenila, brezizhodno pogrezala v brezno zla. Kot višek nesreče pa je bilo njegovo apostolsko hrepenenje obdano z rojaki, ki so zaradi različnih razlogov ali nahujskani od propagande mislili, da je za rešitev problemov najprej potrebno uničiti Kristusovo Cerkev.

Božjega dela, je zapisal ustanovitelj, ***si ni zamislil človek, zato da bi našel rešitev za obžalovanja vreden položaj Cerkve v Španiji od leta 1931 dalje.***^[41] Prihranil je torej svoje sile za to, da bi zvesto izpolnil oni drugi načrt, večji, vesoljni in večni načrt, ki ga je prevzel nase 2. oktobra 1928.

↗ Naslednje poglavje

↗ Nazaj na kazalo

[1] »Teror v Španiji je bil podoben kot v ruski državljanski vojni glede tega, da je v obeh primerih ena od glavnih žrtev bila duhovščina. Pregarjanje Katoliške cerkve je bilo najhujše, kar jih je kdajkoli videla Zahodna Evropa, celo v primerjavi z najtežjimi trenutki francoske revolucije. Število ubitih cerkvenih dostojanstvenikov – okrog 7000 – je bilo sorazmerno enakega obsega kot komunistično pobijanje v Rusiji, upoštevajoč razliko v prebivalstvu, zdi pa se, da je bilo mučenje v Rusiji pogostejše.« Stanley G. Payne, *El catolicismo español*, Barcelona 1984, str. 214. Prim. Fernando de Meer Lecha-Marzo, *Algunos aspectos de la cuestión religiosa en la Guerra Civil (1936–1939)*, v: *Anales de Historia Contemporánea*, št. 7 (1988–1989), str. 111–125.

[2] Za strnjen in celovit pregled prim. Carlos Seco Serrano, *De la democracia republicana a la guerra*

civil, v: *Historia General de España y América*, 17. knjiga: *La Segunda República y la guerra*, Madrid 1988, str. XIII–LX; in Stanley G. Payne, *La quiebra de la Segunda República*, v: Miguel Alonso Baquer (ur.), *La Guerra Civil Española (Sesenta años después)*, Madrid 1999, str. 17–32.

[3] Ustava iz leta 1876 in volilni zakon iz leta 1890 sta sicer v institucije uvedla demokratična načela, drugo vprašanje pa je, ali so ta načela imela dejanski učinek v deželi, v kateri je bila leta 1900 stopnja nepismenosti nad 60 %.

[4] Gre za obdobje, ki je med zgodovinarji še danes predmet polemike: »Politična zgodovina druge španske republike spada med najbolj sporna in mitizirana vprašanja o Evropi 20. stoletja. Republika se je začela mirno, z razmeroma širokim sprejetjem, čeprav je bilo seveda med posameznimi elementi španske

družbe najti zelo različne pristope. V dveh letih je uvedla vrsto reform – razumnost oz. učinkovitost nekaterih med njimi je bila vprašljiva – in povzročila politično mobilizacijo, kakršne Španija dotlej še ni poznala. Tri leta pozneje je to postal primer največje politične dekadence in polarizacije v Evropi 20. stoletja, ki se je sprevrgel v množično revolucionarno-protirevolucionarno državljansko vojno.

Niti zgodovinarji niso soglasni, kako je do tega prišlo. Propaganda, ki je to pripisovala desničarski zaroti proti demokraciji in ki je bila med državljansko vojno in v času druge svetovne vojne v tujini široko sprejeta, sedaj ni več dopustna, ne obstaja pa nobeno jasno in preprosto soglasje. Na republikansko izkušnjo je mogoče gledati kot na spor in propad parlamentarnih sil, kot na neuspešen poskus reforme ali kot na revolucionarni proces in gojišče

desničarske zarote. Dejansko je bila vse to in še kaj drugega.« Stanley G. Payne, *El régimen de Franco. 1936–1975*, Madrid 1987, str. 47–48.

[5] Prim. Stanley G. Payne, *Antecedentes y crisis de la democracia*, v: Stanley G. Payne in Javier Tusell (ur.), *La Guerra Civil. Una nueva visión del conflicto que dividió España*, Madrid 1996, str. 26–27.

[6] Od 472 poslanskih mest jih je CEDA dobila 115, sledili pa so Lerrouxovi radikalci s 102 sedežema. Blok majhnih desnih strank (Kmečka stranka, Tradicionalistična, Baskovska nacionalistična, Španska nacionalistična stranka, Katalonska liga idr.) je zbral 124 poslancev. Majhne stranke republikanske desnice (Konservativna, Liberalnodemokratska in Progresivna) so imele 30 mest; levi blok, sestavljen iz različnih

meščanskih strank (Republikanska akcija, Republikanska Esquerra, Federalisti in ORGA) ter revolucionarjev (PSOE, Radikalno-socialistična, Komunistična stranka in Katalonska socialistična zveza) je skupno zbral 101 poslanca.

[7] V delu Gonzalo Redondo, *Historia de la Iglesia en España. 1931–1939*. 1. knjiga. *La Segunda República (1931–1936)*, Madrid 1993, str. 412, je glede žrtev in škode navedena naslednja bilanca revolucije: »– Mrtvi: civilna garda 100, vojska 98, policija in carinski stražarji 86, redovniki in duhovniki 34, civilisti 1051. – Ranjeni: vojska in policija 900, civilisti 2051. – Požgane, razstreljene ali poškodovane stavbe: javne zgradbe (vojašnice, mestne hiše itd.) 63, cerkve 58, kulturni centri 5, tovarne 26, zasebne stavbe 730. Poleg tega: 58 mostov, 31 cest in 66 prekinjenih železniških prog.«

[8] — Politično najresnejši pojav je bilo napredovanje odločno revolucionarne smeri v eni izmed socialističnih skupin, ki je bila odločena stranko »boljševizirati« v nasprotju z zmernim krilom iste stranke. Prim. Burnet Bolloten, *La Guerra Civil española: Revolución y contrarrevolución*, Madrid 1989, str. 73–89.

[9] — Prim. Stanley G. Payne, *Antecedentes ...*, op. cit., str. 35–40 in 61–94.

[10] — O kompleksnosti motivov, ki so privedli do vojne, si je mogoče ustvariti vtis z branjem *Poročila o državljansko-vojaški vstaji Španije julija 1936*, z dne 3. 8. 1936, ki ga je v Rim poslal kardinal Gomá; v: María Luisa Rodríguez Aisa, *El Cardenal Gomá y la Guerra de España. Aspectos de la gestión pública del Primado. 1936–1939*, Madrid 1981, str. 371–378. Prim. Fernando de Meer

Lecha-Marzo, *op. cit.*, str. 111–113.
Prim. tudi Stanley G. Payne, *La revolución española*, Madrid 1972.

[¹¹] Prim. Michael Alpert, *El ejército republicano en la guerra civil*, Madrid 1989, str. 16; prim. Churchillovo pričevanje v: Charles A. Willoughby, *Bailén y la cabeza de puente española: 1808–1948*, Madrid 1952, str. 59–60.

[¹²] Med njimi je bil tudi general Franco.

[¹³] Prim. Burnet Bolloten, *op. cit.*, str. 95–97. Prim. tudi osebni spomini priče teh dogodkov: Julián Marías, *Una vida presente. Memorias 1 (1914–1951)*, Madrid 1988, pog. XII, *La guerra civil*, str. 187–192.

Besede socialističnega vodje Indalecia Prieta, zapisane naslednji dan po umoru Calva Sotela, kažejo, do kakšne družbene napetosti je prišlo: »Če reakcija sanja o nekrvavem državnem udaru, kot je

bilo leta 1923, se hudo moti. Če predpostavlja, da bo naletela na režim brez obrambe, se vara. Za zmago bo treba preskočiti človeški okop, ki jim ga bodo zoperstavile proletarske množice. To bo, kot sem povedal že mnogokrat, bitka na življenje in smrt, kajti vsak izmed obeh taborov ve, da mu nasprotnik, če zmaga, ne bo prizanašal. Tudi če se mora zgoditi tako, je boljši odločilen spopad kot pa to nenehno pretakanje krvi« (Indalecio Prieto, v: *El Liberal*, 14. 7. 1936).

Treba je povedati, da je 12. julija general Mola določil dan za bližnjo vojaško vstajo: »Začetek dne 17. 7. ob 0.00« (prim. F. B. Maíz, *Mola, aquel hombre*, Barcelona 1970, str. 264). Prim. tudi Antonio González-Betes, *Franco y el Dragon Rapide*, Madrid 1987: na str. 107 sl. je zapisano, da je tisto letalo, ki je generala Franca prepeljalo v Maroko ob začetku

vstaje, začelo svojo pot proti Španiji 11. julija.

Povod, na katerega so se vojaki sklicevali ob uporabi, je bila kritična situacija, ki je vladala v Španiji: prim. »Govor generala Franca, radijski prenos, Tenerife«; »Razglas vojnega stanja v Sevilji«, ki ga je narekoval general Queipo de Llano; in »Manifest generala Mola«; vse troje z dne 18. 7. 1936.

^[14] Španija je v tistem času poleg Francije imela protektorat na območju sedanjega Maroka.

^[15] Milice so bile delno oborožene paravojaške formacije znotraj posameznih strank. Termin »ljudske milice« se je pojavil ob zahtevi po izročitvi orožja »ljudstvu«, v resnici pa je šlo za borce revolucionarnih strank in sindikatov, odločenih, da prevzamejo nadzor nad situacijo. Tej zahtevi se je pridružilo dejstvo, da so mnogi vojaki – zlasti v Madridu,

Barceloni, Cartageni, Valenciji in drugih mestih – opustili vojaško služenje na podlagi odloka, ki ga je kmalu po vojaškem uporuh izdal predsednik republike in ki jih je oprostil izpolnjevanja njihove prisege o pokorščini oficirjem. Istočasno z razpadanjem vojske se je porajal lik ljudskega borca oziroma borke. To so bile oborožene osebe, združene v skupine glede na politično prepričanje, ki so za oblast predstavljale resen problem, dokler jih niso uspeli umestiti v okvir vojaške discipline – kar ni bilo vedno mogoče oziroma zaželeno. V Madridu je bil ta cilj v znatni meri dosežen šele maja 1937 in milice so bile tiste, ki so v odsotnosti vladnih sil na ulicah vzpostavile svoj zakon, vsaj v prvih mesecih konflikta. Prim. Burnet Bolloten, *op. cit.*, str. 411–423; in glede situacije v Madridu, Javier Cervera Gil, *Madrid en guerra. La ciudad clandestina, 1936–1939*, Madrid 1998, str. 109–110.

[16] Kabinet Martíneza Barria ni vzdržal niti 24 ur: v uradnem listu sploh ni bil objavljen. Dne 20. istega meseca ga je nasledila nova vlada, katere premier je bil José Giral. Eden izmed najbolj perečih problemov v ozadju teh bliskovitih zamenjav je bila izročitev orožja, ki sta jo Casares in Martínez Barrio skušala preprečiti, a brez uspeha. Zavedala sta se, da bo, če tega ne dosežeta, njuna vlada zgolj nominalna in da bo resnična oblast od takrat naprej v rokah milic. Ravno zaradi tega je odstopil Martínez Barrio, priznal pa je to tudi Giral: »Tista vlada je to bila zgolj po svojem imenu; nezadržno prepuščena toku dogodkov je bila priča naglemu razpadanju republikanskega režima, vzpostavljenega leta 1931, pod dvojnim vplivom vojaškega upora in družbene revolucije. Po besedah njenega premiera so bili na vseh ministrstvih nemudoma postavljeni komiteji Ljudske fronte, ki naj bi

nadzorovali ministre ter jim s tem odvzeli vsakršen videz resnične oblasti.« Burnet Bolloten, *op. cit.*, str. 109. Avtor zaradi tega govori o prihodu »tretje republike«, rojene iz nastajajoče revolucije.

»Sicer pa je Casares Quiroga, preden je odstopil (to je storil [18. 7.] zvečer), svetoval madridskemu škofu msgr. Eiju y Garayu, naj zaradi lastne varnosti zapusti mesto, in ta se je še istega večera odpravil na pot. [...] Milice so napadle sedež madridske škofije in [19. 7.] portret msgr. Eija y Garaya prerešetale s streli.« Javier Cervera Gil, *op. cit.*, str. 44 in 45.

^[17] »Kdor je hotel vstopiti v vojašnico [Cuartel de la Montaña dne 19. 7.], je moral priti skozi obroč, ki ga je najprej tvorila civilna garda in mestna straža, nato bataljon socialistov, zadaj pa oborožene skupine madridskega ljudstva.« Javier Cervera Gil, *op. cit.*, str. 45.

[18] Prim. Juan Jiménez Vargas, AGP, RHF, T-04152-III, str. 15; Álvaro del Portillo, *Sum.* 879.

[19] Prim. José Miguel Pero-Sanz, *Isidoro Zorzano Ledesma. Ingeniero Industrial (Buenos Aires, 1902 – Madrid, 1943)*, Madrid 1996, str. 191–192.

[20] Precej podroben opis dogodkov je mogoče najti v: Javier Cervera Gil, *op. cit.*, str. 45–48. Dva topa in še dva tanka so pripeljali na Španski trg.

[21] *Zapiski*, št. 1325, 25. 3. 1936.

[22] Kot pravi Juan Jiménez Vargas, »je bil talar že smrtna obsodba«. Prim. Juan Jiménez Vargas, RHF, T-05152/1, str. 16; Santiago Escrivá de Balaguer y Albás, RHF, T-07921, str. 18. Enako nevarnost je predstavljala kleriška tonzura: prim. Álvaro del Portillo, *Sum.* 879. V zvezi z modrim delovnim kombinezonom prim. pismo Marii Dolores Fisac Serna, AGP, RHF,

EF-370813-1 (vsa ustanoviteljeva pisma iz tega obdobja – od julija 1936 do 7. oktobra 1937 – so bila napisana v Madridu).

[23] Dnevnik obsega dva lista z rokopisom. Je shematske oblike in številne okrajšave v njem so v našem prepisu besedila nadomeščene z ustreznimi besedami. Izvirnik je shranjen v: AGP, RHF, D-15223. Prim. *Dodatek XVI*.

[24] Prim. Álvaro del Portillo, PR, str. 1001; in Javier Echevarría, *Sum*. 2420.

[25] Prim. *Zapiski*, št. 1620, 24. 8. 1940.

[26] Prim. Burnet Bolloten, *op. cit.*, str. 117–118. Dne 19. julija je bilo v Madridu darovanih še nekaj maš. Istega dne je bilo napadenih in izropanih kakšnih deset cerkva. »V noči z 19. na 20. 7. je v Madridu pogorelo še 34 drugih verskih stavb. V času od sobote, 18., do torka, 21. 7.,

v prvih dvainsedemdesetih urah revolucije, je bilo v španski prestolnici izropanih 46 cerkva, se pravi 35 % vseh obstoječih.« »Leta 1939, ob koncu državljanske vojne, je bilo stanje 210 cerkva, ki so obstajale v Madridu, sledeče: popolnoma uničenih 45, delno uničenih 56, nekoliko poškodovanih 84, nepoškodovanih 14, nedotaknjenih 11. Delno uničene, nekoliko poškodovane in nepoškodovane so bile vse brez izjeme izropane.« Gonzalo Redondo, *Historia de la Iglesia en España*. 1931–1939. 2. knjiga. *La Guerra Civil (1936–1939)*, Madrid 1993, str. 20 in op. 6. Prim. Raymond Carr, *La tragedia española. La Guerra Civil en perspectiva*, Madrid 1977, str. 111 sl.

[27] Redovnica je bila hči podpolkovnika Paniague, ki je živel v isti hiši kot gospa Dolores; avguštinec pa je bil pater Nemesio Morata, znameniti arabist, ki je pobegnil iz

samostana El Escorial (prim. Álvaro del Portillo, *Sum.* 879; in Santiago Escrivá de Balaguer y Albás, RHF, T-07921, str. 19).

V prvih dneh revolucije, do konca meseca julija, je dokumentiranih 41 ubojev duhovnikov v Madridu. Najpodrobnejša obstoječa študija navaja število 435 pobitih duhovnikov v škofiji Madrid - Alcalá v času vojne (39 % vseh duhovnikov): José Luis Alfaya Camacho, *Como un río de fuego. Madrid, 1936*, Barcelona 1998, str. 64–88 in 285–309. Tem je treba, če ostanemo v isti škofiji, dodati 451 redovnikov in 73 redovnic, ubitih ali izginulih med vojno (prim. Gonzalo Redondo, *Historia de la ...*, 2. knjiga, *op. cit.*, str. 20). Preštevanje navadnih vernikov, ubitih zato, ker so bili kristjani, se zdi težko izvedljiva naloga, ker je njihovo število visoko, do virov pa je skoraj nemogoče priti. Kljub temu pa delo Javierja Cervere Gila vsebuje

zanimive in pomenljive kvalitativne ocene.

[28] Prim. José Miguel Pero-Sanz, *op. cit.*, str. 192–193.

[29] Za vse podrobnosti in omenjene anekdote prim. *Dnevnik*, RHF, D-15223 (*Dodatek XVI*); in Juan Jiménez Vargas, RHF, T-04152-III, str. 21 sl.

[30] Prim. Ian Gibson, *Queipo de Llano. Sevilla, verano de 1936 (Con las charlas radiofónicas completas)*, Barcelona 1986.

[31] Prim. Juan Jiménez Vargas, RHF, T-04152-III, str. 26–28.

[32] Ti »drugi dokumenti«, ki so bili shranjeni v istem kovčku kot omenjena kartoteka, so bili izkaznice AET-ja (*Asociación de Estudiantes Tradicionalistas*, Študentsko združenje tradicionalistov), sicer neizpolnjene, vendar s podpisom

Juana Jiménezza Vargasa, ki jih je hranil pri sebi, odkar je pred nekaj leti postal tajnik te organizacije v Madridu. Ker je bilo vse skupaj v istem kovčku, je obstajala nevarnost, da bi pripadniki milic povezali fante iz študentskega doma s člani tiste politične organizacije. Prim. *prav tam*, št. 29.

[33] *Prav tam*, str. 29–30. Javier Cervera (*op. cit.*, str. 68–78) je sestavil podrobno študijo o »sprehodih« v Madridu od julija do decembra 1936. Na podlagi proučenih primerov – skupno 3.000 – zaključuje, da je bilo največ »sprehodov« opravljenih v družbeni skupini duhovnikov in redovnikov (18 %), najmanj pa med študenti in zdravniki (5 in 4 %).

[34] Juan Jiménez Vargasa, RHF, T-04152-III, str. 30–31.

[35] *Navodilo*, 19. 3. 1934, št. 47; prim. tudi *Zapiski*, št. 1287, 3. 10. 1935; Álvaro del Portillo, *Sum.* 675.

^[36] V zvezi s to gotovostjo in optimizmom piše Vargas: »Razlog je prav preprost. Nikdar nismo podvomili o neposredni prihodnosti in bili seveda prepričani, da se očetu ne bo nič zgodilo. Kljub temu pa smo razumeli, da je potrebna skrajna previdnost in skrb za njegovo osebno varnost. Vedeli smo, da mora uresničiti Delo, in to nam je vlivalo trdno upanje, jasno gotovost, da se bo vse uredilo« (Juan Jiménez Vargas, RHF, T-04152-III, str. 34).

^[37] *Zapiski*, št. 178, 20. 3. 1931.

^[38] *Prav tam*, št. 212, 26. 7. 1931.

^[39] *Prav tam*, št. 291, 18. 9. 1931.

^[40] *Prav tam*, št. 431, 29. 11. 1931.

^[41] *Navodilo*, 19. 3. 1934, št. 6.

Andrés Vázquez de Prada

© Fundación Studium

.....

pdf | document generated
automatically from [https://
dev.opusdei.org/sl-si/article/1-sadovi-
sovrastva/](https://dev.opusdei.org/sl-si/article/1-sadovi-sovrastva/) (5. Avg. 2025)